

אם אשכחך: למה ירושלים אינה מוזכרת בתורה? מבוסס על לקו"ש ב/8-617

השייך מוחמד¹ טאנטווי היה מנהיג אוניברסיטת אל זאהר בקהיר והסמכות הרוחנית המובילה בקרב העולם האסלאמי הסוני, אדם שהשפיע באופן ישיר על למעלה ממיליארד סונים. פעם קיבל השייך לפגישה אישית את (להבדיל) הרב הראשי לישראל, ישראל מאיר לאו. הפגישה התנהלה באווירה מכובדת ובסיומה פנה הרב לאו אל המארח והזמין אותו לביקור גומלין בירושלים.

האווירה התחלפה ברגע. השייך השיב ברוגז שהוא יבקר בירושלים כאשר שוטרים פלשתינים יחתמו על הדרכון שלו בכניסה לעיר. הרב לאו הגיב בחיוך כי לא צריך לעשות עניין מחותמת, "הדרכון שלי נחתם בחותמת מצרית בכניסה לקהיר וקיבלתי זאת ברוח טובה". - "אין מה להשוות, הגיב השייך בהרמת קול, מצרים היא מדינה השייכת לעם המצרי ואילו ירושלים נגזלה בכוח מהעם הפלשתיני".

הרב לאו הרצין. "אדוני השייך, ידוע לי שהנך בקי בכתבי האסלאם וגם בתנ"ך, שמעתי שכתבת דוקטורט על היחסים בין הקוראן והתנ"ך. ובכן בספרי התנ"ך מופיעה המילה "ירושלים" יותר מ-600 פעם, המילה "ציון" מוזכרת עוד 200 פעמים ובכל הדורות יהודים ערגו לירושלים. יאמר לי אדוני כמה פעמים מוזכרת העיר בקוראן? נוצרה שתיקה בחדר, משום שהתשובה ידועה: ירושלים לא מוזכרת בקוראן אפילו פעם אחת. העיר לא נחשבה בעבר כעיר מקודשת לעם המוסלמי וזאת התפתחות יחסית חדשה שהם קידשו אותה.

עד כאן הסיפור, הוא נהדר, אבל ישנה בעיה גדולה. למזלנו, השייח טאנטווי לא עלה עליה ולכן הניח לרב לאו לצאת מהחדר כמנצח. האמת המדהימה היא שלהבדיל, גם בתורת ישראל, המילה "ירושלים" אינה מוזכרת אפילו פעם אחת. נכון שהעיר מוזכרת בספרי הנביאים והכתובים מאות פעמים, אבל בתורת משה, התורה שירדה מהשמיים, העיר הקדושה ביותר בעולם אינם מוזכרת כלל.

זוה לא שהתורה מתעלמת מהעיר, פרשת השבוע היא פרשת העיר ירושלים. לכל אורך הפרשה מובאות מצוות הקשורות בעיר, עלייה לרגל שלוש פעמים בשנה, דיני הקרבת קרבנות, אכילת פירות מעשר שני בתחומי העיר ועוד, אך התורה מדברת שוב ושוב על "המקום אשר יבחר ה'" אך בלי לנקוב בשמו. בלי לגלות היכן ממוקמת אותה עיר מקודשת בעולם.

לשם המחשה, לא פחות מ-16 פעמים! מופיעה בפרשתנו לבדה המילה "המקום" או "במקום אשר יבחר ה'" ואפילו פעם אחת לא נאמר איפה אותו מקום.

1. פרשת ראה: והיה המקום אשר יבחר ה' אלוקים בו לשכן שמו שם, שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולותיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה'... השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך, שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצווק. רש"י: והיה המקום - בנו לכם בית הבחירה בירושלים.

הפלא היותר גדול הוא, שכאשר פרשתנו עצמה רוצה לתאר מקומות היא עושה זאת בפירוט רב. הפסוקים הראשונים בפרשה מצווים לקיים את טקס הברכה והקללה בהר גריזים ובהר עיבל בעת הכניסה לארץ, והתורה שופכת מלים על גבי מילים כדי לוודא שבין היטב את הנצ. (נקודת ציון).

פרשתנו יא, כט: והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל: הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מרה.

מדוע דין ירושלים שונה מדין הר גריזים? למה התורה מערפלת את כתובת המקום אשר יבחר ה'?

¹ כמה רעיונות בשיעור שמעתי בעבר מהרב יוסף יצחק ג'ייקובסון.

אפשר אולי לתרץ שירושלים הייתה אז **שום מקום**. שטח שומם ונידח שאיש לא הכיר אותו, במיוחד שבני אותו עם נולדו על אדמת המדבר ולא ביקרו מעולם בארץ ולכן לא היה טעם לייחס את בית המקדש אל אותה נקודת ציון נידחת ולא מוכרת.

אך השאלה היא עצומה, משום שברור **שמשה רבנו ועוד רבים הכירו היטב את ירושלים**. הרי כבר **פעמיים סיפרה התורה על המקום הזה**: א. האירוע הגדול והמכונן של ההיסטוריה היהודית – עקדת יצחק על המזבח – התרחש "בארץ המוריה על אחד ההרים אשר אומר אליך", דהיינו הר הבית. ב. אחרי ששב אברהם אבינו כמנצח ממלחמת המלכים, יצא לקראתו "מלכי צדק מלך שלם" ומובא במדרש ש"שלם" היא ירושלים.

המדרש מוסיף כי עצם הכינוי "ירושלים" הוא חיבור של שני האזכורים ההם בתורה – "ראה" שאמר אברהם אבינו ו"שלם" שבראשה עמד מלכי צדק.

בראשית רבה נו: אברהם קרא אותו 'ראה', שנאמר 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה', שם [בן נח, שהוא מלכי צדק] קרא אותו 'שלם', שנאמר 'ומלכי צדק מלך שלם'. אמר הקב"ה: אם אני קורא אותו 'ראה' כשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם. ואם קורא אני אותו 'שלם', אברהם אדם צדיק מתרעם, אלא הריני קורא אותו 'ירושלים', כמו שקראו שניהם: 'ראה שלם'.

ואם כן, השאלה גדולה ומתבקשת: כיון שהעיר ירושלים הייתה ידועה לכל ובעלת היסטוריה כה עשירה, מה יותר חשוב ומכבד מלייחס אליה את מקום המקדש? הנה תמיהתו של הרמב"ם:

מורה נבוכים חלק ג פרק מה: ואין ספק אצלי שהמקום אשר ייחדו אברהם בנבואה היה ידוע אצל משה רבינו ואצל רבים, שאברהם צווה אותם שיהיה זה בית עבודה, כמו שאמר [אחרי העקדה] "ה' יראה בהר ה' יראה" וביאר המתרגם: כאן יעבדו את ה' [כאן יראה ה' לבני עמו, רש"י]. אבל מדוע לא הזכירו בפירוש בתורה ולא ייחדו ורק נרמז עליו: 'המקום אשר יבחר ה'?'²

ב. השאלה גדולה הרבה יותר לאור הבנת **סגולתה הנשגבה של ירושלים**. אפשר לפעמים לחשוב שאין נקודה קדושה בעולם, רק שהתורה בחרה מוקד מרכזי לעבוד בו את ה'. ולכן התורה אינה מדגישה את ירושלים משום שאין בה דבר מיוחד ואם לא הייתה העיר היא – הייתה עיר אחרת. ה' היה יכול לבחור בלונדון או ברבת עמון ובמקרה נבחרה ירושלים.

אבל זאת טעות. מובא בספר החינוך כי ירושלים היא אדמה אחרת. זאת נקודה נעלית שבה התקשורת לקב"ה קלה יותר. כשם שיש מקומות שהאקלים בהם מתאים לגידול בנות ומקומות אחרים שמתאימים לגידול מנגו, כך להבדיל נקודה אחת בעולם שהקשר עם העולם הרוחני גלוי יותר.

2. הקדמת ספר החינוך: וכן הדבר בכדור הארץ שיש בה חלק נבחר מן הכול וידע השם כי המבחר שבה היא ארץ ישראל, והיה רצונו להושיב בה מבחר מין האדם באותו מבחר הארץ הטוב שהוא ירושלים, ועל כן נבחרה להיות משכן התורה ומקום העבודה וממנה יתברך כל כדור הארץ.

הדברים נשמעים גבוהים, אבל יש לכך ראיות עובדתיות שאיש אינו יכול להכחיש אותן. א. **הדומיננטיות של ירושלים**. הקילומטר הרבוע בעיר העתיקה בירושלים הוא **הנקודה המסוככת ביותר בעולם כולו**. אין עוד קילומטר בעולם ששואב כל כך הרבה אנרגיות מבני שלוש הדתות

² מעניין לציין הערה נוספת לחידוד השאלה. דוד המלך אומר בתהלים פסוק מסתורי: "שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב: אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי ... **עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב**". דוד מבקש לזכור את הסבל שעבר עליו עד **שמצא את המקום לה'**. מבאר המצודת דוד: "עד אמצע מקום לה' - **עד אשר אדע איה המקום המוכן לבית המקדש**". מכאן שמקום הר הבית נשכח מעם ישראל לאורך הדורות, וברור לגמרי שהדבר קרה משום שהתורה לא סיפרה היכן מקום המקדש. באמת מסופר בנביא כי מקום המקדש התגלה לדוד רק 'במקרה'. הסיפור היה (שמאל ב פרק כד) שבסוף ימי דוד המלך הוא חטא כביכול ונסחף לספור את חיילי ישראל כדי לדעת את עוצמת צבאו. אולם הספירה גרמה לעין הרע ומתו אנשים בזה אחר זה. גד הנביא הורה לו ללכת ולקנות את "גורן ארונה היבוס", את שדה החטים של איש יבוס מקומי בשם ארונה ולהעמיד שם מזבח ותיעצר המגפה. להפתעתו של דוד התברר כי זה מקום הר המוריה ובו שלמה בנו יזכה בעתיד לבנות את בית הבחירה.

החשובות, היהדות, ולהבדיל הנצרות והאסלאם. יש מקומות קדושים לנוצרים, יש מקומות קדושים למוסלמים, אבל אין מקום בעולם שהוא קדוש גם ליהודים וגם לבני הדתות האחרות. גלוי לעין שהנפש האנושית - מכל דת שהיא - נכספת וכמהה לחיבור עם ירושלים.

ב. עובדה מדהימה יותר: הנאמנות של ירושלים לעם ישראל. היות שירושלים היא הנקודה המבוקשת בעולם, כל המעצמות ששלטו כאן נאבקו לתקוע בה יתד, אך באופן מסתורי איש לא הצליח. ירושלים דחתה את כל 'אוהביה' למעט עם ישראל. התקופות היחידות בהיסטוריה שירושלים פרחה ושגשגה בהן אפילו במונח הנדל"י והמסחרי הפשוט, היו בעת שלטון היהודים: בעת בניין בתי המקדש וכן כשחזרנו לכאן אחרי 1900 שנות גלות.

ההבנה הזאת בדבר הנאמנות של ירושלים לעם ישראל, עומדת בבסיס דברי הנחמה של רבי עקיבא לחבריו החכמים. הזכרנו לפני מספר שבועות את הגמרא בסוף מסכת מכות המספרת על השבר העמוק של החכמים אחרי החורבן. רבי עקיבא וחבריו עלו לכיוון הר הבית וראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים. החכמים פרצו בבכי נורא לנוכח חילול הקודש. "מקום שכתוב בו הזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הילכו בו!" לא הייתה יכולה להיות ראייה נוראה יותר לכך שמאוס מאס בנו ה'.

ואילו רבי עקיבא צחק. הוא ענה להם שההיפך הוא הנכון, הרע נועד להוליד את הטוב ואם הנבואות הרעות התגשמו בצורה מלאה – בוודאי שהן יצמיחו מתוכן את הנבואות הטובות. אבל מה נתן לרבי עקיבא את הביטחון לטעון כך? אולי באמת ה' מאס בנו חלילה ואיבדנו את ההזדמנות שלנו?

מובא במהרש"א רעיון מיוחד במינו: **חידושי אגדות מהרש"א מכות שם: אמר להם רבי עקיבא לכך אני משחק – שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם, שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש הזה להתיישב שם ... כותיים כמה שנים היו זורעים בה ולא הייתה עושה פירות.**

הביטו על השועל, אמר רבי עקיבא, הוא עצמו מקור העידוד שלנו. רק שועלים מצליחים להלך כאן, אך לא הרומאים. כמה כוחות הם השקיעו כדי לחרוש את ירושלים ולבנות מעליה עיר מפוארת מודרנית, 'איליה קפיטולינה', אך ירושלים פלטה אותם, כמו שדחתה בהמשך את הנוצרים במסעי הצלב, את המוסלמים של צלאח א דין, את הביזנטים, את העותומנים ואת הבריטים. אלו היו מעצמות אדירות שבנו את העולם, שהרימו את אירופה לגבהים, אך נכשלו בירושלים. כאשר אבותינו שבו לכאן לפני 70 שנה, מצאו את ירושלים חרבה כמו שהייתה כשעזבו אותה לפני 1900 שנה³.

וכיון שכן, שירושלים היא **אחת ויחידה**, היא קדושה בעצם מהותה ובעומק רגביה, מדוע בכל זאת מתעקשת התורה לטשטש את זהות המקום הנעלה בו בחר ה'?

אנו רוצים להביא שני רעיונות: אחד פשוט וישיר מדבריו של המורה נבוכים, ואחריו רעיון מרומם ברוח פנימיות התורה מאוצר שיחותיו של הרבי מליובאוויטש.

ג. הכלל הראשון בניהול משא ומתן הוא **לשמור את הקלפים קרוב לחזה**. אדם שרוצה לקנות חפץ מסוים, אינו מגלה להיטות מוקדמת לנכס. למשל, אדם שנכנס למגרש מכוניות לקנות רכב והחליט עם

³ **סיפור מופלא (שמעתי מאבי):** יום שישי, ה' באייר תש"ח (15 ביוני 1948), היה היום הגדול בתולדות היישוב בארץ. בלילה עזבו הבריטים את הארץ ובבוקר התכנסה מועצת העם בתל אביב להכריז על הקמת מדינת ישראל. אולם במהרה התחלפה החגיגה בעצב: קרבות נוראים פרצו סביב הבסיסים שפינו הבריטים, והערבים הצליחו להשתלט על תחנת המשטרה ב"לטרון" ששלטה על מעלה הדרך לירושלים. העיר הפכה להיות נצורה, לא ניתן היה להכניס בקבוק מים, שק קמח או מזון תינוקות.

אנשי האו"ם הציעו בבהלה להנהיג היישוב להוציא את כל היהודים מירושלים. בן גוריון התלבט ופנה לרב הראשי דאז, הרב הרצוג, שהיה בתוך העיר וביקש את דעתו. הרב זימן את כל רבני העיר כאשר על השולחן ניסרה זעקה כבדת משקל: האם עם ישראל יעזוב את העיר לראשונה מאז חורבן הבית? לפתע קם הרב בענגיס, אב"ד העדה החרדית ואמר: הנביאים דיברו על שני חורבנות של ירושלים אך לא הזכירו חורבן שלישי. מכאן שעם ישראל לא יעזוב את ירושלים לעולם. דעתו התקבלה ואכן בהמשך פרצו לוחמי הפלמ"ח את "דרך בורמה" ויצרו כביש עוקף לירושלים.

אשתו שהם רוצים את ההונדה האדומה שחונה בפינה, עושה קודם סיבוב במגרש, בוחן את כל המכוניות ואחרי שהמוכר התעייף הוא פולט בתמימות: "ומה הסיפור של ההונדה שם בפינה?"

כך מספרת התורה על אברהם אבינו שבא לקנות את מערת המכפלה לקבורת שרה. אברהם ידע מראש שבא לקנות את מערת המכפלה, אך התורה מספרת שאברהם נכנס לשדה ושאל בתמימות אם יש איזו חלקת קבר פנויה? לאחר שעשה סיבוב תמים בשטח, זרק בהערת אגב שהוא מתחבר במיוחד למערה בצד השדה...

בכך מסביר הרמב"ם את הסיבה שהתורה מטשטשת את ירושלים: **אתה לא מגלה מוקדם מדי את האדמה שהנך הולך לכבוש או לקנות.** נתאר לעצמנו שאויבינו היו יודעים מראש שעם ישראל בדרך לירושלים, היו מנהלים קרבות נואשים במטרה להניא אותנו מכך. הם גם היו משחיתים את העיר לפני שהייתה נופל בידינו. גם עבור בני ישראל עצמם עדיף שלא יידעו מראש איפה מקום המקדש, כי אז היו פורצים קרבות בין השבטים עצמם מי יזכה לקבל מגרש עם נוף לעיר העתיקה...

3. מורה נבוכים שם: יש בו אצלי שלש חכמות: האחת, שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה, כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה. השנית, שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה ושחיתוהו בכל יכולתם. השלישית - והיא החזקה שבהם - שלא יבקש כל שבט להיותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה [עם קרח]. ולזה באה המצווה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר העמדת מלך, שתהיה המצווה לאחד ותסתלק המחלוקת.

יש להוסיף נקודה יפה וחשובה: ההסברים שמציג הרמב"ם דומים מאוד להסברים שמובאים במפרשים אחרים לתעלומה ענקית נוספת: **הפער בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה.**

החשיבה היהודית מבוססת על פרשנות התורה שבעל פה. אנחנו מאמינים כי מעבר למה שכתוב בתורה, משה רבינו העביר ליהושע **פרשנות מרחיבה לדברים.** למשל, כאשר משה לימד את הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו", הוסיף פרשנות שהתורה קיצרה בלשונה אבל התכוונה לומר: לא תבשלו **כל בשר בכל חלב** ולא רק 'גדי בחלב אמו'. או כשאמרה "וכתבתם לאות על ידך והיו לטטפות בין עיניך" התכוונה לפרשיות קלף כתובות בדיו שחורה ומוכנסות בתוך ארבעה בתים מרובעים שחורים.

למעשה, התפיסה הזו היא **מחויבת המציאות**, משום שהתורה שבכתב היא הספר הסתום בעולם. שום מחוקק בפרלמנט לא היה מגיש הצעות חוק כה תמציתיות בלי לצרף פרשנות מרחיבה בעל פה. למשל, התורה אומרת "וביום השמיני ימול את בשר ערלתו", אך איפה נמצאת הערלה? משה רבנו אומר "ואני ערל שפתיים" ובפרשת ניצבים נאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" - אז אולי לעשות שריטה על השפתיים או קרוב ללב? בתורה נאמר "וכתבתם על מזוזות ביתך", אך את מה לכתוב? ואיך כותבים? ואיפה לכתוב - על המשקוף עצמו?! אם כן ברור שהתורה ניתנה עם פרשנות נוספת.

אך מהי באמת הסיבה שהפרשנות לא נכתבה במפורש? מובא הסבר יפה: **לשמור על האינטרסים שלנו.** יבואו ימים נוראים שבהם יקום אדם ויכריז כי ה' מאס בבני עמו ובחר באומה אחרת. חסל סדר 'הברית הישנה' ועכשיו יש חלילה 'ברית חדשה' וכל אלו הנמנים על הברית הישנה חייבים להמיר את דתם. לכן ה' העביר מראש את **קודי הכספת בעל פה**, כדי להוכיח מי הם בני הגבירה ומי בני האמה. בני העמים מוכרחים לשוב אל העם האחד, כדי להבין את פירוש התנ"ך המוסכם גם עליהם.

ילקוט הושע קכח: צפה הקב"ה שעתידיים עובדי אלילים לתרגם את התורה ליוונית ואומרים **אף הם ישראל**, אומר הקב"ה לאומות: איני יודע אלא למי שהסודות שלי בידו, ומהו הסודות? זהו משנה.

למה הדבר דומה? פעם נשכחתי יקר עם יהלומים בלובי של הבורסה. מיד קפצו עליו שלושה סוחרים וטענו "כולה שלי". המאבטח לא ידע מה להכריע, אך פתאום ראה שיש על התיק מנעול משוכלל עם קוד. הוא העביר את התיק בין שלושתם וביקש לראות מי יודע את הקוד...

עד כאן ההסברים הפשוטים של הרמב"ם אודות טשטוש מקום הקודש והמקדש. מכאן נעבור לרעיון מעמיק ורוחני שנותן משמעות עילאית למקומה של ירושלים בחיינו העכשוויים.

ד. הסיפור הבא לקוח מסדרת הספרים החדשה 'פרשיות עם הרבי' (הרב אהרן דב הלפרין, במדבר/229): הגאון רבי חיים אטנער נמנה על שירי כנסת הגדולה של יהדות פולין, הוא היה תלמיד חכם גדול שהוסמך לרבנות עוד על ידי גדולי הדור הקודם. לפני פרוץ המלחמה הספיק להגר ללונדון ומשם לארצות הברית וכיהן כראש הישיבה המכובדת, חפץ חיים, בניו יורק. במשך השנים נרקם קשר עמוק בינו ובין הרבי מליובאוויטש ופעם הגיע לפגישת יחידות ביחד עם אשתו, הרבנית אסתר.

באותן שנים הם חוו עוגמת נפש עצומה. בנם הצעיר, יעקב (ג'ק) ירד מדרך התורה והמצוות עד שהתרועע עם בנות שאינן יהודיות והתעורר חשש אמתי שהוא יחפוץ לשאת אחת מהן לאישה. הכאב של ההורים היה עצום, הם לא דיברו על כך עם איש ואפילו עם הרבי לא הצליחו להעלות את הנושא על שפתותיהם. אך הרבי העלה את הנושא מעצמו ושאל מדוע אינם מזכירים את הבן? האימא פרצה בבכי וסיפרה את הסיפור כמו שהוא. הרבי חשב רגע ואמר כי 'היות שהשידוך שלו נמצא בארץ הקודש, עליכם לשכנע אותו לטוס לארץ והשיי"ת כבר יזמן אותו למצוא את שידוכו'.

ההורים התעודדו מהדברים, הם הרגישו שנפתח להם פתח חדש וישבו בהתלהבות לספר לילד על הוראת הרבי. אך הראש שלו כבר היה במקום אחר, ארץ ישראל לא עניינה אותו, גם נערות ישראליות לא הלהיבו אותו והוא התעקש שבכוונתו לנהל בית אמריקאי, כמו כאן. התגובה הצוננת שלו הפילה את ההורים והם חשו שהילד אובד מהם סופית. בפעם הבאה שהיו אצל הרבי סיפרו מה שקרה, ואז הגיעה תגובתו המדהימה של הרבי: "אם כן לא תהיה ברירה וארץ ישראל תצטרך לבוא אליו". האימא רצתה לקפוץ ולשאל מה הכוונה, אך בעלה רמז לעצור וכאילו אמר: 'תסמכי על הרבי'.

חלפו כמה שבועות וגברת אטנער נכנסה לחנות תכשיטים בניו יורק. הייתה שם עובדת צעירה שטיפלה בה באדיבות. כמו אימא יהודייה, הגברת אטנער מיהרה אל בעלת החנות לרחרח 'מאין באה ולאן היא הולכת'... התברר שהצעירה היא אחיינית שלה מתל אביב ולפני שבועיים התקשרה שהיא מוכרחה לתפוש אוויר ורוצה לבוא לניו יורק. זה היה ימים ספורים אחרי היחידות אצל הרבי. הגברת אטנער הנמרצת הפעילה את מי שצריך עד שהנערה והבחור נפגשו וברוך ה' הם נשואים כבר עשרות שנים...

המשפט הזה של הרבי – "אם כן אין ברירה וארץ ישראל תצטרך לבוא אליו" – הוא נקודת העניין. הרבי מליובאוויטש מצטט בנושא את דברי "ספר החיים", שכתב אחר מגאוני גרמניה לפני כ-500 שנה, הרב חיים בן בצלאל, אחיו הגדול של המהר"ל מפראג.

הנטייה הבסיסית של כולנו היא ליצור הפרדה בין ירושלים לכל מקום אחר. הגמרא עצמה אומרת: "מי שדר בחוץ לארץ – דומה כמי שאין לו אלוקה". אולם כאן באה התורה להעביר את המסר ההפוך: "אמריקה אינה שונה". התורה מקפידה לכתוב באופן כללי "המקום אשר יבחר ה'", כדי להעביר מסר כביר: עשו את המקום שלכם לירושלים. עיר הקודש היא מקור של השראה כיצד צריכים להיראות החיים בבית שלך! בתל אביב, בניו יורק או באמסטרדם. הקדושה של ירושלים כה גדולה, שהיא נותנת ליהודי את הכוח לקחת את העיר לכל מקום שהולך ולחיות בפינה שלו כאילו הוא בירושלים.

הכוונה היא בראש ובראשונה לכך שבכל פינה בעולם יהודי מכוון את רגליו לירושלים ומתפלל אליה. כך ירושלים נמצאת עמו ומעניקה כוח גם במלבורן או בלוס אנג'לס⁴.

4. ספר החיים (גאולה וישועה פרק א): אבל המצפה תמיד לישועת הגאולה ועינו ולבו שם כל הימים, חלילה שיהא כעובד ע"ז אדרבה מעלה עליו הכתוב כאלו דר ועמד בתוכה, כענין שאנו מחזירים פנינו למזרח ארץ ישראל בשעת התפלה ומכוונים לבנו נגד ירושלים שנחשב כאלו אנו עומדים בה. ומפני

⁴ אליעזר שפר היה בכיר בסוכנות היהודית. פעם ביקר את הרבי מליובאוויטש ונדהם מההתמצאות של הרבי בסמטאות ירושלים. הרבי נקב בשמו של רחוב מסוים שהיה חד סטרי, ואמר שאם בשבתות יאפשרו תנועה דו סטרית באותו רחוב, האמבולנסים יוכלו לנסוע דרכו מבלי לעבור בתוך השכונות החרדיות. הרבי פירט מסלול עם שמות הרחובות והפניות, ימינה ושמאלה, ואמר שנסיעה בדרך זו לא תארך יותר זמן. בשעתו זכרתי את שמות הרחובות והסמטאות שהרבי הזכיר ונסעתי במיוחד כדי לראות במו עיני את המסלול שהציע הרבי...

טעם זה לא הזכר ירושלים בפירוש בכל התורה רק אמר סתם 'אל המקום אשר יבחר ה' לפי שכל מקום מוקטר ומוגש לשמו והכל בכלל המקום אשר יבחר ה'.

אך הכוונה היא עמוקה יותר: העובדה שאנו גרים בתל אביב או ביוהנסבורג, שאנו מטיילים באוגוסט בברלין או בזנזיבר, אינה מתירה לרדת ברמה הרוחנית. להיפך, התורה סותמת ואומרת "המקום אשר יבחר" - כדי לומר: ה' בחר גם במקום שלך, הוא רוצה להרגיש בנוח במלבורן כאילו היא ירושלים.

דוגמה אחת שאין מרכזית ממנה: הזכרו קודם דברי המדרש כי המילה "ירושלים" היא חיבור של "יראה-שלם". מוסבר בספרי חסידות כי המילים "יראה-שלם" רומזות ליראת שמים שלמה. שכן ירושלים היא מוקד של יראת שמים. כאשר אדם עומד על יד הכותל, הוא לא יוציא טלפון וינהל שיחה עסקית דחופה. הוא גם לא יאכל מנת שווארמה על יד הכותל. הלב מתמלא יראה וכבוד לנוכח ההרגשה הרוחנית בעיר.

והדרישה מאתנו היא לחיות בכל מקום עם אותה הרגשה ש"הנה ה' ניצב עליו". כך נאמר בפרשה הקודמת: "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך? כי אם ליראה את ה'". הקב"ה רוצה שנירא ממנו. שלא רק נאהב אותו, אלא גם נחשוש לעבור על המצוות. שנדע שעניי ה' מלוות אותנו, שנרגיש שהוראות ה' הן עסק רציני המשפיע על היקום כולו ולכן גם כשנגמר החשק - נשמור על המחויבות כלפיהן.

החיים היום מתוכננים לחפש אהבה ובחירה, איש לא מדבר היום על בסיס של יראה ומחויבות מוחלטת. אך האמת היא שאהבה אינה מספיקה. משום שאהבה דועכת, זהו טבעה, לפעמים נגמר החשק ומצב הרוח. מעבר לכך, אוהב נוטה פעמים רבות להקל ראש בביצוע המשימה. הוא יודע שהמלך – האבא – יסלח לו בכל מקרה. ולכן התורה תובעת לבסס את הקשר עם הקב"ה על יראה, לדעת שאנחנו מייצגים את הקב"ה וההשפעה של המצוות היא הרבה יותר גדולה מההבנה שלנו והמצב רוח הנקודתי כרגע.

כך פותח הרמ"א את דבריו בשולחן ערוך. **רמ"א אורח חיים א,א: שוויית ה' לנגדי תמיד - הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ... כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו כשהוא לבדו בביתו כשישיתו ותנועותיו ועסקיו כשהוא לפני מלך גדול. ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו כשהוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל ליבו שהמלך הגדול, הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד.**

האדמו"ר הרש"ב היה גר ברוסטוב בקומה שנייה ומתחתיו בקומה הראשונה גר גנרל מרושע. לפני פסח היו אמורים להגיע כל כלי הפסח מביתו הקודם של הרבי, אך האנייה נתקעה והכלים לא הגיעו. הרבי והרבנית נאלצו להכשיר את המיחם של כל השנה לפסח. הרבי הרתיח מים להכשיר את המיחם ושפך המון מים חמים להגעיל אותו. הרבנית נבהלה ואמרה שלא כדאי לשפוך כל כך הרבה משום שפוחדים מהשכן מלמטה. הגיב הרבי בתמיהה: 'מזה שלמטה פוחדים ומזה שלמעלה לא פוחדים!'

עד כאן האידיאל, אך מצד שני כיצד עושים את זה? הבעיה הגדולה היא, שקשה מאוד לחוש יראת שמים. אין אתגר גדול יותר מאשר לחיות באווירה מתמדת ש"עין רואה ואוזן שומעת". אחרי הכול, אנחנו לא רואים את הקב"ה ולא מבינים לעומק את המשמעות הכבירה של כל אחת מהמצוות. כך מספרת הגמרא על גדול החכמים, רבן יוחנן בן זכאי, שנפרד מתלמידיו הענקיים לפני מותו ובירך אותם: "יהי רצון שיהיה מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". אני מברך אתכם שתפחדו מהאלוקים כמו שאתם מפחדים מהשכן בדלת ממול. הם נבהלו ואמרו: "רבי, עד כאן!?" האם זה כל מה שאתה מברך תלמידי חכמים ענקיים כמונו?! אמר להם: "הלוואי! שכן כשאדם חוטא הוא מביט ימינה ושמאלה ואומר ברוך ה' איש לא ראה אותי, אך לא אומר, או וויי הקב"ה ראה אותי..."

יתירה מכך: חז"ל אמרו: "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים". הקב"ה יכול לגרום לנו הכול חוץ מיראת שמים. הוא אינו יכול לנטוע אותה בליבנו. אחד ההסברים העמוקים לכך בספרי חסידות הוא, שיראה תלויה בקשר של האדם למי שהוא פוחד ממנו. אדם לא פוחד ממי שלא קיים או ממלך של מדינה אחרת שאינו קשור אתו. כדי לחוש יראה ממלך או מהקב"ה, על האדם בעצמו להשתכנע קודם שהמלך הזה רואה אותו והוא עצמו רוצה לקבל עליו את עול מלכותו.

כיצד, אם כן, אפשר לתבוע מאתנו לחיות בכל מקום ביראת שמים שלמה כאילו היא ירושלים?

נאמר במשנה: **"אין בור ירא חטא"**. יראת שמים אינה מגיעה מעצמה, היא תבוא רק מהראש, מתוך **לימוד והתבוננות**. בספרי חב"ד אנו מוצאים לכך שתי דרכים: קצרה וארוכה. הדרך הקצרה היא עניין שהיה יקר מאוד אצל הרבי מליובאוויטש והרבי ראה בו סגולה לכל דבר: מבריאות עד פרנסה, מנחת מהילדים עד יראת שמים. ללמוד מדי יום את שיעור החומש היומי עם פירוש רש"י.

היום יום יט טבת, שיחת האדמו"ר הרייץ חורף תש"ב: אצל חסידי חב"ד מדור דור נהוגה תקנתו של רבינו הזקן ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י מפרשת השבוע וכך נהגו גם אדמו"ר חב"ד עצמם. נשיאי חב"ד אמרו שפירוש רש"י הוא עניין של יראת שמים כפי שכתוב בשולחן ערוך (רבינו הזקן רפה ב): 'ורא שמים יקרא [שנים מקרא ואחד] תרגום וגם פירוש רש"י', כלומר שפירוש רש"י הוא סגולה ליראת שמים.

באופן יסודי יותר, מובא ברמב"ם (יסודי התורה ב,ב) שהדרך ליראת שמים היא מתוך התבוננות מעמיקה בנוכחות ה' בעולמנו ובהשגחה הפרטית על האדם עצמו. כך מאריך רבנו הזקן בתחילת פרק מא בתניא כי מתוך ההתבוננות בקשר הישיר בין האדם והקב"ה – כדברי חז"ל "בשבילי נברא העולם" – נוצרת היראה. זו אם כן הדרך לבנות את ירושלים בלב ובכל נקודה בעולם בה נמצאים.

נסיים בסיפור נהדר שהתרחש לפני כמאה שנה: בסוף ימי שלטון העותומנים בארץ, לפני כמאה שנה, התפרסמה שמועה כי השלטון התורכי עומד לגרש מהארץ כל יהודי שלא נולד בה אלא אם כן יוכל להוכיח כי נולד בארץ או לכל הפחות ישבע על כך. בירושלים היו יהודים שעלו ארצה ממדינות אחרות והם פנו בבהלה לרב יהודה לייב מימון, ממנהיגי תנועת 'המזרחי', בשאלה האם מותר להם להישבע לשקר שהם נולדו כאן? הרב מיימון פנה לרבנים נוספים, הם דנו שעות רבות בשאלה, אך אף אחד לא רצה לקחת על עצמו את האחריות בהחלטה חמורה כזו. הרב ציטרון, רבה של פתח תקווה, הציע לשאול את חמיו, הגאון הרב יוסף רוזין, הרוג'צ'ובר, שהיה בקי בכל חדרי התורה. תשובת הרב לא איחרה לבוא: "ודאי שמותר, עיין כתובות דף ע"ה". שם דורשת הגמרא את הפסוק (תהלים פז): "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה (תהלים פ"ז) - אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה" ומפרש שם רש"י: **"המצפה לראותה יקרא מבניה"**. בזכות הדרישה והחיבור אל ירושלים, נזכה לראות בבנייה במהרה בימינו ממש.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב